

UN DOCUMENT INEDIT – MEMORIUL ADRESAT DE IOAN FLUERAȘ GENERALULUI ION ANTONESCU (IANUARIE 1941)

Ioan Flueraș a fost unul dintre cei mai importanți lideri ai mișcării social-democrate din Transilvania și, după Marea Unire, din România. Născut la 2 noiembrie 1882 în comuna Chereluș (județul Arad), va intra în mișcarea socialistă în anul 1901, devenind în scurt timp unul dintre principalii militanți. Va colabora la ziarele muncitorești din Arad, precum și la *Adevărul* din Budapesta, oficiul central al Secției Române a P.S.D. din Ungaria. În anul 1906, a fost ales membru în C.C. al P.S.D.U., Secția Română, iar din 1911, redactor responsabil al ziarului *Adevărul*. La începutul anului 1918, Flueraș, alături de Iosif Jumanca, a primit sarcina din partea P.S.D.U., Secția Română, de a lua contact cu reprezentanții Partidului Național Român și de a le propune constituirea unui comandament unic pentru organizarea luptei pentru unirea Transilvaniei cu România. Astfel se va constitui Consiliul Național Român Central cu sediul la Arad, din care făceau parte șase reprezentanți ai social-democraților (Ioan Flueraș, Iosif Jumanca, Baziliu Surdu, Iosif Renoiu, Enea Grapini, Tiron Albani) și șase ai naționalilor. A participat la Marea Adunare de la Alba Iulia din 1 decembrie 1918, fiind ales vicepreședinte, și a făcut parte din Consiliul Dirigent, ca șef al Resortului Ocrotiri Sociale și Igienă. Tot acum a fost ales secretar general al P.S.D. În anul 1920, pe fondul agitațiilor din rândul mișcării socialiste din România cu privire la poziția față de Internaționala a III-a, Flueraș a fost inclus în delegația trimisă de partidele socialiste în Rusia, cu mandatul limitat de a se informa cu privire la realitățile sovietice și despre condițiile afilierii la Comintern. Flueraș a fost însă exclus de la discuții, nevoit să se întoarcă în țară, sub pretextul că participase la organizarea Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia și fusese membru al Consiliului Dirigent. La propunerea lui Buharin, delegația socialiștilor din România s-a obligat ca la întoarcerea în țară Grigorovici, Jumanca și Flueraș să fie excluși din partid. După sciziunea din anul 1921 a mișcării socialiste, Flueraș va juca un rol important în organizarea muncitorilor în sindicate și în reorganizarea sindicatelor. Din 1924 și până în 1939 va deține funcția de președinte al Confederației Generale a Muncii. O dată cu reînființarea Partidului Social-Democrat, în 1927, Flueraș va fi ales membru în Comitetul Executiv, calitate ce și-o va păstra și în urma congreselor din 1930, 1933 și 1936. Va participa activ la viața politică a țării, fiind ales deputat în trei legislaturi, în perioada 1928-1932.

Instaurarea monarhiei autoritare de către Carol al II-lea, în februarie 1938, va produce o gravă criză în P.S.D. datorită disputelor dintre fruntașii partidului cu privire la atitudinea ce trebuia luată față de noul regim. Majoritatea membrilor Comitetului Executiv nu a acceptat sub nici o formă colaborarea cu regimul carlist. În schimb, o parte a liderilor partidului și conducerea Confederației Generale a Muncii au acceptat colaborarea. Astfel, când în decembrie 1938 regele Carol al II-lea a înființat Frontul Renașterii Naționale, George Grigorovici (președintele partidului), Ioan Flueraș (vicepreședinte al partidului și președinte al Confederației Generale a Muncii) și Eftimie Gherman (secretar general al Uniunii Minerilor) au figurat printre întemeietorii acestui organism. Ca urmare, întreaga conducere a sindicatelor a aderat la noul regim. Urmarea acestei acțiuni a fost excluderea celor trei lideri și a celor care i-au urmat din P.S.D. În urma „alegerilor” parlamentare din iunie 1939, Flueraș va fi ales senator, alături de încă 10 foști social-democrați; alături de aceștia au mai fost aleși și 14 deputați. O parte dintre conducătorii social-democrați au acceptat să ocupe funcții importante în aparatul politic și economic al noului regim. G. Grigorovici, fostul președinte al P.S.D., a primit subsecretariatul Ministerului Muncii, iar Flueraș a fost inclus în Consiliul Superior Economic. Justificarea aderării liderilor social-democrați la regimul carlist – în opinia lui Nicolae Jurca – rezidă în necesitatea de a sprijini pe Carol al II-lea în acțiunea de anihilare a Mișcării Legionare. Pe de altă parte, la baza colaborării stătea și un anumit pragmatism izvorât din preocuparea de a folosi toate posibilitățile legale pe care le putea oferi noua situație politică, în interesul muncitorilor.

O parte a liderilor din fosta conducere a P.S.D. și a Confederației Generale a Muncii, care își oferiseră serviciile regelui Carol al II-lea, și-au manifestat încrederea și față de regimul generalului Ion Antonescu, între aceștia numărându-se Ioan Flueraș, Eftimie Gherman, Lazăr Măglașu, Dumitru Văjoreanu, Nicolae Marian ș.a. Cu toate acestea, la 20 noiembrie 1940, guvernul Antonescu a desființat breslele și uniunile lor, interzicând activitatea legală a ultimelor organizații profesionale muncitorești. Măsura a fost impusă mai degrabă de presiunile șefilor legionari, care vedeau în aceste organizații un concurent serios al Corpului Muncitoresc Legionar¹.

Memoriul întocmit de Ioan Flueraș și adresat Generalului Ion Antonescu în ianuarie 1941 vine într-un moment foarte tensionat al relațiilor dintre Conducătorul statului și legiune și se referă la modul în care legionarii au tratat problema muncitorească, represaliile organizate împotriva liderilor sindicali, exprimă încrederea în noua politică inaugurată de Conducătorul statului după lichidarea rebeliunii și propune o serie de măsuri „pentru inaugurarea practică a unei politici muncitorești”. În memoriu, Flueraș solicita lui Antonescu și o audiență pentru a discuta despre organizarea muncii și protecția muncitorilor. Într-adevăr, audiența a avut loc în a doua parte a lunii februarie 1941, așa cum rezultă din stenograma ședinței Consiliului de Miniștri din 25 februarie². Documentul poartă data de 15 ianuarie 1941, dar se referă la evenimente care au avut loc ulterior. Explicația poate fi aceea că memoriul a început să fie redactat pe 15 ianuarie și finalizat după rebeliunea din 21-23 ianuarie, fără ca Flueraș să fi modificat data. Documentul provine din Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității, fond 450, vol. 5, f. 260-261 (recto/verso).

SORIN RADU

AN UNPUBLISHED DOCUMENT – IOAN FLUERAȘ'S MEMOIR TO GENERAL ION ANTONESCU (JANUARY 1941)

SUMMARY

Ioan Flueraș was one of the most important leaders of the social-democratic movement in Romania. He played an essential role in the unification of Transylvania with Romania in December 1st 1918. He was appointed chief of the Ministry of Health Care. In 1918 he was elected General Secretary of the Social-Democratic Party in Transylvania. He was against the extreme left wing of the social-democratic movement and refused the affiliation of his party to the third International in Moscow. Between 1924 and 1939 Ioan Flueraș was the President of the General Confederation of Work in Romania, and one of the leaders of the trade union movement in Romania. Ioan Flueraș played an important role in rebuilding the Social-Democratic Party in 1927. He was elected a member and then a vice-president of the executive committee of the party. During 1928-1932 he was elected a deputy in the Romanian Parliament three times. In 1938, Ioan Flueraș and other important leaders of social democracy endorsed the authoritarian regime of Carol II in order to protect the workers' interests. His name appeared on the list of the founders of the National Rebirth Front in December 1938.

The document we publish is a memoir that Ioan Flueraș submitted to the leader of the Romanian state, General Ion Antonescu, in January 1941. The document belongs to the Archives of the National Committee for Studying the Archives of the Security. The memoir was submitted to Ion Antonescu in a very difficult moment in Romania's political life, right after the crushing of the Iron Guard's revolt. The document is about the iron guardists' attempts to attract workers to their organization, the reprisals against the social-democratic leaders and the hope that Antonescu's new regime will pay special attention

¹ Pentru activitatea politică a lui Ioan Flueraș vezi Nicolae Jurca, *Istoria social-democrației din România*, București, Editura Științifică, 1994; Idem, *Social-democrația în România 1918-1944*, Sibiu, Editura Hermann, 1993; Constantin-Titel Petrescu, *Socialismul în România*, ediția a II-a, București, Fundația Social-Democrată „Constantin Titel Petrescu”, 2003; Alexandru Roz, *Ioan Flueraș, un lider social-democrat mort în închisorile comuniste*, în *Anuarul Institutului de Istorie „George Bariț” din Cluj-Napoca, Series Historica*, tomul XLII, 2003, p. 453-456.

² *Stenogramele Ședințelor Consiliului de Miniștri. Guvernarea Ion Antonescu*, vol. II (ianuarie-martie 1941), ediție de Marcel-Dumitru Ciucă, Aurelian Teodorescu, Bogdan Florin Popovici, București, Arhivele Naționale ale României, 1998, p. 376-377.

to the working class. It also mentions Ioan Flueraș's suggestion that measures should be taken immediately to help reorganize the unions.

ANEXĂ

Domniei Sale

Domnului General Ion Antonescu
Conducătorul Statului român
și Președintele Consiliului de Miniștri

loco.

Domnule General,

Subsemnatul IOAN FLUERAȘ, ca unul dintre organizatorii și foștii vice-președinți ai Adunării Naționale de la Alba Iulia din 1/XII/1918, fost membru al Consiliului Dirigent, în calitate de șef de resort al Muncii și Ocrotirilor Sociale, fost deputat și senator în mai multe rânduri, fost președinte al organizației centrale /Confederația Generală a Muncii/ a Uniunilor sindicale ale muncitorilor și funcționarilor particulari, fost reprezentant al acestor organizațiuni profesionale în Consiliul de administrație al Casei Centrale a Asigurărilor Sociale, în consiliile Camerilor de Muncă și în Consiliul Superior Economic, cât și în alte consilii și comisii de pe lângă Ministerul Muncii, în a căror atribuție intra rezolvarea problemelor de ocrotire, educație socială, profesională și apărarea intereselor materiale ale muncitorilor, mă simt obligat în urma acestei activități îndelungate în viața socială și cea muncitorească în special, de acord cu toți prietenii mei, foști conducători de organizațiuni profesionale muncitorești, a supune Înaltei D-voastre atențiunii cele ce urmează:

Activând conștiincios în toate aceste instituțiuni timp de 22 de ani, împreună cu alți conducători ai organizațiilor profesionale muncitorești, alături de reprezentanții marilor și micilor patroni și a reprezentanților Statului, într-o atmosferă de bună înțelegere cum nu s-a putut constata pe nici un alt tărâm al vieții publice, s-au realizat rezultate foarte eficace de îmbunătățire a vieții muncitorești.

În tot acest timp, am dus și lupta permanentă și aprigă contra acțiunilor extremiste și a propagandei anarhice, și în special a celei bolșevice, în mijlocul masselor muncitorești. Isbușind a menține totdeauna muncitorimea în cadrul ordinii și al legalității, așa cum o cer interesele generale ale Statului, cât și interesele reale ale muncitorimii române. Astfel făcându-ne datoria față de națiune și față de Stat.

Cu toate acestea sub regimul legionar, atât eu, cât și prietenii mei, am fost în mod brutal insultați și amenințați cu revolverul de către legionari, unii dintre noi fiind și arestați și acuzați că au trădat clasa muncitoare capitaliștilor și statului capitalist. A urmat apoi dizolvarea breslelor pentru ca acestea să nu stingherească cumva acțiunea criminală ce era în pregătire de către Corpul Muncitoresc Legionar, după cum s-a văzut la urmă.

Această dușmănie a conducătorilor legionari împotriva mișcării muncitorești se datorește faptului că conducătorii breslelor au dat ascultare însuflețită primului Dv. apel către țară și pentru că au îndemnat muncitorimea să lucreze conștiincios și în liniște, [neascultând] de îndemnurile anarhice ale conducătorilor legionari în căldășie cu agenții criminali ai bolșevismului. Acțiunea de terorizare a conducătorilor și de distrugere a breslelor n-a fost decât urmarea acestei atitudini a noastre.

Conducătorii breslelor însă, nu și-au schimbat atitudinea luată față de apelul Dv. nici în urma acestei persecuții, fapt pe care l-am adus și la cunoștința fostului ministru Dl. Iașinschi, prezentându-mă în audiență la D-sa împreună cu Eftimie Gherman, conducătorul muncitorilor mineri și rugându-l să dispună încetarea persecuțiilor contra noastră și să binevoiască a ne spune dacă este de acord sau nu ca să activăm mai departe, strict în cadrul legii breslelor și în conformitate cu directivele date de către D-l. Conducător al Statului, prin apelul făcut către țară.

Dl. Iașinschi ne-a răspuns cu întrebarea dacă cunoaștem noi ideile și scopurile legionare și dacă nu le cunoaștem, să le studiem în 3-4 zile și să-i comunicăm hotărârea ce vom fi dispuși s-o luăm, după acest termen de gândire. Noi am răspuns că nu avem nevoie de nici un termen de gândire, întrucât suntem dispuși să activăm în cadrul directivelor date de către D-l. General Antonescu, Conducătorul Statului, sau să ne retragem imediat din orice activitate. La această declarație a noastră, Dl. Iașinschi ne-a răspuns ca să facem cum credem că este mai bine, însă să luăm act, că mișcarea legionară nu va înșela pe muncitori.

Din aceste răspunsuri am înțeles că nu ne mai este permis nici o activitate și am procedat în consecință, însă persecuția contra noastră a continuat urmând și dizolvarea breslelor. În expunerea de

motive a decretului de dizolvare a breslelor, Dl. Iașinski a afirmat că breslele s-ar fi abătut în activitatea lor de la respectul legii și al intereselor generale ale națiunii. Această afirmațiune, complet neîntemeiată, se explică numai prin dorința D-sale de a justifica măsura dizolvării, prin care a înlăturat o piedică importantă în calea planurilor de răsvărire, de pe atunci încă puse la cale. Căci chiar dacă acuzațiile D-lui Iașinski ar fi avut, prin imposibil, vreun temei, concluzia logică ar fi fost ca cei vinovați de fapte ilegale sau anti-naționale să fie îndepărtați sau trași la răspundere, nu să se desființeze însăși asociațiile profesionale ale întregii muncitorimi și fără a se pune absolut nimic în locul lor.

Pot însă să afirm pe întreaga mea răspundere, că mișcarea profesională a muncitorilor, încadrată în Confederația Generală a Muncii, și-a desfășurat activitatea totdeauna în modul cel mai strict legal și în conformitate cu interesele superioare ale națiunii și Statului, fapt ce a fost recunoscut de toți factorii cu răspundere ai vieții noastre publice și în special Ministerul Muncii.

Chiar și în timpul criminei rebeliuni de la 21-23 ianuarie a.c. deși breslele erau desființate și legăturile noastre cu muncitorimea erau slăbite, prin oamenii de încredere, am făcut tot posibilul pentru a determina muncitorimea să nu adere la acțiunea anarhică inițiată de Corpul Muncitoresc Legionar, în care scop ne-a fost de mare ajutor și Dl. Stavri Cunesco, fostul Director General al Muncii. Prin foștii oameni de încredere ai breslelor, am dat cuvânt de ordine prin fabrici ca lumea muncitoare să rămână la postul ei de datorie și să se opună tuturor provocațiunilor exercitate asupra ei. Iar pentru a continua această acțiune de ordine, am luat prin Dl. Cunesco legătură cu Dl. profesor Enric Otetilișanu, pe care l-am rugat să vă aducă la cunoștință că suntem hotărâți să susținem cu orice sacrificii acțiunea Dv. de salvare a țării.

Dacă în trecutul mai apropiat sau mai îndepărtat s-au produs unele mișcări violente și abateri de la linia ordinii din partea muncitorilor, aceasta se explică exclusiv prin faptul că a lipsit din mijlocul masselor muncitoare acțiunea de ordine a asociațiilor profesionale, sau că [persoanele] care s-au aflat la cârma țării au împiedecat aceste asociații să-și dezvolte activitatea lor. Dezordinele muncitorești de la Lupeni /1930/, Grivița și Ploiești, furnizează dovada eclatantă a acestei afirmații, ca și, mai ales, răscoala din 21-23 ianuarie 1941, în vederea căreia au fost înlăturate breslele de ordine și legalitate.

Pe temeiul unei experiențe de decenii în viața publică și muncitorească, pot să declar categoric că organizarea muncitorimii în asociații profesionale și colaborarea ei la rezolvarea problemelor muncitorești sunt condiții indispensabile pentru menținerea ordinii legale și liniștii sociale și implicit pentru bunul mers al țării și al națiunii însăși.

Încurajat, Domnule General, și de frumoasele și înțelepte cuvinte ce le-ați exprimat în apelul Dv. pentru formularea unei noi politici muncitorești socotesc de datoria mea de conducător al muncitorimii și de român, să-mi permit a Vă atrage în mod respectuos luarea aminte că este nevoie, în însuși interesul general, ca problema muncitorească să-și găsească sub noul regim o rapidă și justă rezolvare. Vă rog, Domnule General, să mă credeți că după o viață îndelungată dedicată activității sociale, părerile pe care îmi îngăduiesc a Vi le supune, pornesc dintr-o experiență adesea verificată și numai din dorință de bine pentru țara aceasta și pentru biata noastră muncitorime, față de care guvernele de până acuma [au] avut atât de puțină înțelegere și solicitudine. Mai ales împrejurările de azi, după frământările prin care a trecut poporul nostru și în preajma evenimentelor importante care pot surveni, fie în cursul războiului, fie după război, o muncitorime disciplinată, liniștită și mulțumită, este un factor de extremă importanță pentru Stat și pentru nevoile de apărare națională, a căror importanță crește din zi în zi și care trebuie să treacă pe primul plan al tuturor preocupărilor noastre.

Pentru inaugurarea practică a unei politici muncitorești în spiritul apelului pe care ați binevoit a-l adresa țării, socot că ar trebui începută acțiunea prin următoarele măsuri de ordine generală:

1. Înființarea unor asociații profesionale muncitorești, fie revenindu-se asupra decretului de desființare a breslelor, fie elaborându-se cât mai urgent un nou sistem de organizare, potrivit cu tradițiile și cu nevoile vieții noastre naționale.

Țin să subliniez că muncitorii, funcționarii particulari și meseriașii sunt singurele categorii sociale lipsite de asociații profesionale, ceea ce îi pune într-o stare de inegalitate și constituie o desconsiderare nemeritată și nejustificată a acestor importante categorii sociale.

2. Înființarea unui mare organism cooperativ sau de Stat, pentru aprovizionarea masselor salariale cu articolele de primă necesitate, aceasta, alături de cantinele pe întreprinderi care sunt foarte bine venite. Un asemenea organism, ar servi pentru combaterea eficace a speculei și ar face stabilizarea prețurilor, ca să nu fie nevoie de continua urcare a salariilor.

3. Contactul și colaborarea cea mai strânsă între autoritățile Statului și muncitorime, prin reprezentanții ei calificați. În această privință îmi permit să sugerez constituirea unei Comisiuni

consultative permanente pe lângă Ministerul Muncii, compusă din reprezentanții Statului, patronatului și ai salariaților. Această Comisie ar fi chemată să-și dea avizul asupra tuturor problemelor muncitorești.

Țin să precizez în această ordine de idei, că nu este actualmente nevoie absolută și nici timpul pentru reforme. Legislația muncitorească existentă, poate fi considerată ca suficientă, bineînțeles, cu unele modificări și adaptări, impuse de împrejurările extraordinare prin care trecem. Ceiace se impune însă este aplicarea reală și cinstită a legislației, rămasă până azi în bună parte pe hârtie.

4. Desființarea breslelor constituie o grea lovitură pentru muncitori, prin faptul că dreptul lor câștigat la ajutoare de șomaj, boală, deces, pensii și altele, care azi nu pot fi achitate, pierzându-și astfel drepturile dobândite printr-o îndelungă cotizare [sic!].

5. Instituirea de noi Consilii la Asigurările Sociale și Camerele de Muncă, compuse din reprezentanții reali ai patronatului și ai salariaților, recomandați de către asociațiile lor profesionale, deoarece Asigurările Sociale au cel mai mare rol în alinarea suferințelor muncitorești, pentru care fapt trebuie să se bucure de un regim de stabilitate și să nu fie încredințate unor conducători improvizati și fără legături cu masele mari ale asiguraților cotizanți.

6. Ocuparea posturilor conducătoare din Ministerul Muncii, Asigurările Sociale și Casa Construcțiilor, ca și la Camerele de Muncă, să fie încredințată de oameni care prin trecutul lor și experiența dobândită, au o reală cunoaștere a problemelor și pot realiza o colaborare strânsă cu muncitorimea și cu patronatul.

Am datoria să constat, Domnule General, că activitatea fostului ministru al Muncii, Dl. Iașinski, s-a remarcat tocmai prin îndepărtarea tuturor funcționarilor capabili și înlocuirea lor cu elemente nepregătite.

Supunând cele de mai sus binevoitoarei Dv. cercetări, Vă rog, Domnule General, să binevoiți a lua act că atât eu personal, cât și toți conducătorii breslelor suntem hotărâți a ne pune la dispoziția Dv. pentru ca, în cadrul îndrumărilor date de Dv., să continuăm munca constructivă pe tărâmul social, contribuind și prin această cale la acțiunea de consolidare și întărire a Țării, pe care Dv. ați întreprins-o cu atâta energie și pe care toți oamenii de bine sunt datori s-o sprijine din toate puterile lor.

Ca și în trecut, nu mă conduce decât dorința de a fi și mai departe la postul meu de datorie, așa cum Dv. ați cerut tuturor românilor în interesul superior al scumpei noastre țări, în care scop, Vă rog Domnule General să binevoiți a mă primi în audiență, eventual împreună și cu alți câțiva dintre conducătorii muncitorilor, când vă va permite timpul, în mijlocul Înantelor Domniei Voastre preocupări de salvare a patriei noastre, pentru a Vă putea exprima și prin grai, doleanțele muncitorimei și soluțiile preconizate de experiențele noastre îndelungate.

Primiți Vă rugăm, Domnule General, asigurarea distinsului nostru respect pe care Vi-l păstrăm.

București, 15 Ianuarie 1941

Ioan Flueraș
Strada D. No. 2, Parcul Vatra Luminoasă,
București, IV.

[ACNSAS, fond P. 450, vol. 5, f. 260-261]